

Калимах: химна кон Севс

Даниела Тошева-Николовска

toshevadaniela@gmail.com

Учениот поет и схолијаст Калимах потекнува од дорската колонија Кирена, која станала дел од Египетското кралство по смртта на Александар III, т.е. за време на владеењето на Птолемај I Сотер. Меѓутоа, Калимаховата кариера се издигнала дури кога дошол во Александрија, за да работи во познатата Александриска библиотека. Пред да се истакне како схолијаст, Калимах прво работел како учител во некое предградие на Александрија, а кога на престолот дошол Птолемај II Филадельф, тој стекнал наклонетост од кралот и се преселил во кралскиот двор каде што ја започнал својата работа во Мусејонот.

Задачата на Калимах во Мусејонот била прилично комплицирана: требало да пронајде систем за средување на текстовите на сите автори собрани во кралската библиотека. Најпознат е по својата работа на *Таблиците* (*Πίνακες*), која го насочила текот на понатамошната схолијастика. Таблиците на Калимах се всушност каталог на сите автори што биле собрани во александриската библиотека и претставувале една енциклопедиска библиографија на сите позначајни хеленски автори. Таблиците биле поделени на неколку секции, според предметот на обработка (лирика, трагедија, философија итн.), а во секоја секција авторите биле поделени по азбучен ред; по секое име следела и кратка биографија, како и листа на сите познати дела (под кои се пишувале првите редови од делото = incipit). Работата над ваква компилација барала голема посветеност и систематско читање на сите дела што се наоѓале во библиотеката. Но, ова не била единствената работа на Калимах схолијастот — напротив, тој бил ангажиран во разни схолијастички и антиквариски проекти, во кои се покажал како вистински полимат.

Академската работа на Калимах значително влијаела и врз работата на Калимах поетот. Но, тоа не е особеност само на Калимах, туку воопшто на сите поети од периодот на хеленизмот. Хеленистичките поети се залагале за ерудитско пишување и не само што препорачувале пишување на песни со помала должина, туку и тоа го практикувале. Калимах е вистински хеленистички поет што се однесува до должината на песните, како што покажуваат неговите кратки поеми и епиграми. Ова не покажува дека тој е против Хомеровите епови, туку против другите поети што пишуваат под влијание на Хомер и не покажуваат инвентивност во својата работа. Оттука, вели дека подобро е да се пие од чистиот извор, одошто да се оди во големата река која е загадена. Во лексиконот Суда се вели дека Калимах напишал 800 дела, кои биле со помала должина. Од тие 800-тини зачувани се 6 химни (за Севс, Аполон, Артемида, Делос, Миџето на Палада, Деметра), 64 епиграми, како и некои фрагменти. Погolem фрагмент е зачуван од епилионот *Хекала*, една од Калимаховите подолги песни во кои се третира епски материјал. Неговата *Причини* е уште една долга книга, зачувана исто така фрагментарно, а претставувала колекција од елегиски песни во 4 книги во кои се

опишувало основањето на градовите, некои опскурни религиозни церемонии, уникатни локални традиции, како и други обичаи во хеленистичкиот свет.

Првата химна (од 6-те зачувани преку ракописната традиција), чиј превод следи подолу, веројатно е напишана во раните години од владеењето на Птолемај II, во 280-тите години, што ја прави оваа песна една од најраните Калимахови песни што се зачувани. Химната е посветена на Севс и е напишана во епски метар, односно дактилски хексаметар, како и останатите Калимахови химни, освен „Миенето на Палада“, која е напишана во елегиски дистих. Иако е рано дело, се гледа поетовата географска ерудиција преку употребата на ајтиони за да објасни различни топоними и појави, како и неговата упатеност во опскурни митови, што го прави одличен пример за хеленистички тип на поет. Химната може да се подели на два дела: во првиот дел се третира Севсовото раѓање, како и краткото време по раѓањето, а во вториот дел се третира Севс како владетел на светот. Иако во сите химни на Калимах се слават божествата на традиционален начин, сепак во сите нив на индиректен начин се рефлектира поврзаноста со патроните – Птолемаидите. Во првата химна патронот кој се поистоветува со Севс е Птолемај II, но тоа е направено на таков начин, што на моменти не се знае на кого навистина се однесува оваа пофална песна: на Севс или на кралот и дали навистина се случува на религиозна церемонија или е наменета за салонска забава. Поверојатна е втората можност, имајќи ги предвид и другите поети од овој период. Ваквиот начин на пишување како дворски поет, кој зависи од наклонетоста на својот патрон, потсетува на подоцнежните римски поети, кои биле под големо влијание на Калимаховата школа.

ХИМНА КОН СЕВС [*]

- Што е попригодно за да се пее на Севсови слави
освен за самиот бог, којшто водач е велик за навек,
на Пелагонците [1] возач и судец на небески богој?
За него како да пејам: за Ликиски бог ил' од Дикта [2]?
5 Срце ми тоне во сомнежи – каде се родил е спорно.
Севсе, се зборува дека си роден на Идските гори [3],
други, пак, велат в' Аркадија. Кои излажале, татко?
„Лажат Критјаните.“ Така е, боже, Критјаните тебе
гроб ти изградија залуд: ти не умре, зашто си вечен.
10 Реа те роди в Парасија [4], каде што имаше гора
сета покриена с' грмушки. Таму е светото место.
Ниедна жена, ни свер, од Ејлејтија [5] помош што бара,
не смее таму да оди. А, Апиданскиот народ [6]
име му даде вакво: родилиште древно на Реа.
15 Таму штом твојата мајка те смести во преградка ширна
веднаш си посака вода да потече, за да ја мие

својата родилска снага и твоето бебешко тело.
Ниту великиот Ладон не течеше, ниту Ерџмант, [7]
најбела река од сите, но безводна тогаш си беше
20 цела Асаниска област [8]. А подоцна истото место
носеше назив име „многуводна“. Кога го оттргна Реа
коланот, тогаш дабовите бројни наводнија река
Јаон [9], а Мелан [10], пак, онаа река, повлече многу
коли, над Карион дотече огромен талог од тиња,
25 така што змиите правеа гнезда; си можеше човек
таму ко пешак да мине низ Кратис и карстна Метоба, [11]
жеден да остане, макар што вода му под нозе лежи.
Тогаш во негој проговори велјата божица Реа:
„Најмила Гајо [12], роди и ти, зашто болки ти немаш.“
30 Рече божицата така и крена божествена рака,
удри со скиптар по планина на две ја разделувајќи;
потече поток, те избања таа и тебе и себе
тело ти обвитка, боже, и после те даде на Неда
таа да поведе за тебе грижа во пештера Критска.
35 Неда е најстара нимфа од оние родени што се
после Филџира и Стикс [13], што за пород се сметаа првен.
Реа на Неда ѝ одврати почит – со нејзино име
нарече извор; а изворот тој како река си мине
покрај Кавкониски [14] град, којшто Лепрејон [15] име си има,
40 таму се Неда содружува с’ Нереј [16], најстарата вода;
од неа пијат мечкините синој, на Ликајон внуци. [17]
Кога го напушти Тенај, кон Кносос [18] те однесе, татко,
нимфата тебе, (а Тенај си беше, пак, близу до Кносос).
Така ти падна папочната врска и оттогаш, боже,
45 полето според Кидонците [19] Папочно поле се вика.
Севсе, о, тебе те земаа в преградка друшки Кирбанти [20]
Диктиски Мелијки [21], а Адрастеја [22] те легна во лулка
целата златна, во која ти легнат си цицаше млеко
од Амалтеја [23] и јадеше таму од медот сладок.
50 Одеднаш пчела Панакрида покажа плодови свои
в Идските гори, наречени уште Панакридски гори. [24]
Околу тебе Куретите играа воени танци
тропаа с’ оружје силно, да не чуе с’ ушите Кронос
како ти плачеш, но само да чуе од штитови свекот.
55 Убаво израсна, убаво беше ти исчуван, Севсе,

порасна маж, а и брзо ти никна првата брада.
 Ти зар и дете дур' беше, си знаеше сè како старец;
 затоа твоите браќа што родени пред тебе беа
 не ти забранија небото дом да ти стане и тебе. [25]

60 Не беа сосем во право вечните пејачи кога
 рекоа дека Кроновите деца на ждрепка си зеле
 три дома; дека на неког Олимп се паднал, на некој
 Хад како ждрепка. Нели е глупаво тоа? Се фрла
 ждрепка за еднакви шанси, а не за три различни света.

65 Штом веќе лажам, ќе лажам да биде уверливо тоа.
 Севсе, ти не беше избран на престолот заради ждрепка,
 туку со силата твоја се потруди таму да стигнеш.
 Гласник за твоите знаци ти стана најмоќната птица [26] –
 убави знаци покажи им на пријателите мои!

70 Достојни дела и вештини избра од луѓето, Севсе,
 не си ти морнар, ни човек со штит, а ниту си пејач.
 Таквите ствари на други ги даде, на пониски богој,
 други за тоа да мислат, а ти си владетели одбра.
 Твоја се грижа поседници, веслачи, воини вешти,
 75 сè што владетелот може да биде и стори со сила.
 Коваштво штом ќе се рече, со Хефајст му даваме врска,
 стрелаштво, пак, со Арес, ловциството, со Артемида
 божица с' хитон - Хитона [27], со Фојба пејачите лирски [28],
 „ама краевите с' Севса!“ Побожеско нема од тоа

80 одошто крал да се сториш. А, ти ете нив си ги одбра.
 Градој им даде на чување; самиот ти, пак, си седиш
 горе на градските врвој, гледајќи одозгора дали
 нечесно владејат с' народот, ил' се владетели чесни.
 Богатство многу и среќа, изобилство ти нив им даде –
 85 различно сепак за сите. Но, изгледа ти ни го даде
 нашиот крал [29], бидејќи ги надмина другите сите.
 Тоа што наутро смисли, тој навечер тоа го прави.
 Важните работи тој ги исполнува истата вечер.
 Време на некои им треба да исполнат работа една,
 90 тој, пак е вреден во тоа, исполнува намера веднаш.
 Најмоќен сине на Кронос, што добри ни работи даваш
 поздрав јас до тебе праќам, штом безгрижност нам ти ни даваш.
 Кој ќе те опее тебе? Ни било, а ниту ќе биде
 некој да го опее Севс. Те поздравувам, татко, и дај ни

95 доблест и богатство заедно. Не одат едно без друго,
не може плодни да бидат. Доблест и богатство дај ни!

Белешки

- [*] Преводот е направен според изданието на R. Pfeiffer: *Callimachus*, vol. 2. ed. R. Pfeiffer, Oxford: Clarendon Press, 1953.
- [1] Пелагонците се Гигантите, синови на Гаја и Уран. Страбон во *Географија* 7.1.39-40 дава објаснување за овој назив: οἱ γὰρ Παίονες Πελαγόνες ἐκαλοῦντο. Ἐπεὶ δὲ ὁ παιανισμὸς τῶν Θρακῶν τιτανισμὸς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λέγεται κατὰ μίμησιν τῆς ἐν παιᾶσι φωνῆς, καὶ οἱ Τιτᾶνες ἐκλήθησαν Πηλαγόνες. („Пајонците се нарекуваат Пелагонци. Бидејќи пеењето воени песни кај Тракијците се нарекува ‘титанување’ од страна на Хелените според подражавањето на звукот во пајаните, така и Титаните се нарекуваат Пелагонци.“)
- [2] Ликија е планина во областа Аркадија на Пелопонес, а Дикта е планина на Крит.
- [3] Има две планини Ида; едната се наоѓа на Крит, а другата во Мала Азија, која е позната и како Фригиска Ида. Овде станува збор за Ида на Крит.
- [4] Планина во Аркадија.
- [5] Односно жена или животно што имаат породилни маки, зашто Ејлејтија е божица на породувањето.
- [6] Аркадијците.
- [7] Ладон и Еримант се реки во Аркадија.
- [8] Асанија (Ἀζηνίς или Ἀζανία) е местност во Аркадија. Овде е употребен како друг назив за Аркадија, за да се поврзе со Севс (Ζην-) и суша (ἄζα).
- [9] Исто така река во Аркадија.
- [10] Во превод ова би било Црна Река, која толкувачите ја интерпретираат како реката од подземниот свет – Стикс, која е спротивна на Еримант, „најбелата од реките“.
- [11] Кратис и Метопа се реки во Аркадија.
- [12] Земјата.
- [13] Филера е ќерка на Океан и мајка на Хирон со Кронос, додека Стикс е ќерка на Океан и Тетида.
- [14] Народ од Трифилија, кој се спомнува во Хомеровата *Одисеја* (γ 366).
- [15] Херодот (iv. 148) вели дека Лепрејон во Трифилија бил основан од Минијците, откако ги истерале Кавконците.
- [16] Морето.
- [17] Аркад (ἄρκτος = мечка), чии потомците се Аркадијците, е син на Севс и Ликајоновата ќерка Калисто, која била претворена во мечка.
- [18] Градови на Крит.
- [19] Кидонија е град на Крит.
- [20] Корибанти
- [21] Мелијки се Јасенови нимфи (μελία = јасен) или шумски нимфи, кои биле прародителки на човечкиот род во некои козмогонии. Овде се наречени Диктиски заради планината Дикта на Крит.
- [22] Адрастеја е епитет на Немеса, божицата на одмаздата, сестра на Куретите.
- [23] Амалтеја е козата која го доела Севса.

- [24] Планини на Крит. Севс ги награди пчелите со тоа што ги направил бронзено-златна боја и ги направил отпорни на суровата планинска клима (Diodor. v. 70). Калимах е првиот антички поет што ги поврзува пчелите со раѓањето на Севс, па оттука и пчелата Панакрида можеби е иновација на поетот, чие име претставува женски етнимон од Панакра.
- [25] Алудира на Птолемај II Филадельф, кој го им го презел престолот на постарите браќа.
- [26] Орелот.
- [27] Артемида Хитона се нарекува така заради наметката – хитон, што ја носела како божица на ловот.
- [28] Аполон
- [29] Според некои истражувачи химнава е посветена на Птолемај I Сотер, а според некои на Птолемај II Филадельф. Поверојатна е втората можност, ако се земе предвид кариерата на Калимах во кралскиот дворец.